

บทที่ ๔

การวิเคราะห์ทัศนคติของพวกมาร์กซิสต์ต่อปัญหาสตรีนิยม

บทที่แล้วได้ชี้ให้เห็นว่าปัญหาความแตกต่างทางเพศนำไปสู่ข้อสรุปเกี่ยวกับระบบคุณค่าในเรื่องอื่น เช่น บทบาทและความเสมอภาคระหว่างบุรุษและสตรีในสังคมอย่างไร และได้ชี้ว่าข้อสรุปเหล่านั้น เป็นสิ่งที่โต้แย้งได้ ในบทนี้จะได้กล่าวถึงความคิดแบบมาร์กซิสต์ ซึ่งถือว่าปัญหาความไม่เสมอภาคทางเพศเป็นปัญหาส่วนหนึ่งของสังคมนิยม ซึ่งจะแก้ไขไปได้เองเมื่อเปลี่ยนระบบสังคมจากทุนนิยมไปสู่สังคมนิยม

การเชื่อมโยงปัญหาการระบบการเมืองไปสู่ปัญหาสิทธิและความเสมอภาคของสตรีนั้น มิได้เป็นปัญหาสำคัญซึ่งมาร์กซ์เน้นไว้โดยตรง แต่เป็นปัญหาซึ่งเกิดจากการประยุกต์ลัทธิมาร์กซ์กับปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมมากกว่า การประยุกต์นี้ทำอย่างไร ขอให้พิจารณาจากคำสอนหลัก ๆ ของมาร์กซ์ในเรื่องต่อไปนี้

มาร์กซ์กล่าวไว้ในแถลงการณ์พรรคคอมมิวนิสต์ ตอนหนึ่งว่า

"แต่ว่าพวกท่านชาวพรรคคอมมิวนิสต์จะดำเนินระบอบเอาเมียเป็นของกลางนี้ ขนชั้นนายทุนทั้งขนชั้นจึงตะโกนว่าเราเป็นเสียงเดียวกันเช่นนี้ อันที่จริงพวกนายทุนได้ถือเมียของตนเป็นเครื่องมือการผลิตล้วน ๆ ไปแล้ว พอพวกเขาได้ข่าวว่าเครื่องมือการผลิตจะต้องใช้ร่วมกัน จึงเป็นธรรมดาอยู่เอง ที่ต้องคิดว่าสตรีก็จะต้องประสบชะตากรรมอย่างเดียวกันด้วย

พวกเขาคงคิดไม่ถึงเลยว่า ปัญหาอยู่ตรงที่จะทำลายฐานะของสตรีที่ถือเป็นผู้ถือเครื่องมือการผลิตนั้น ๆ นั้นเอง

ที่จริง ไม่มีอะไรจะนำชนไปกว่าที่พวกนายทุนของเราสร้างตีหน้าเป็นคนเคร่งในศีลในธรรมแสดงความตื่นตระหนกในสิ่งที่เรียกว่าระบอบเอาเมียเป็นของกลางอย่างเป็นทางการของชาวพรรคคอมมิวนิสต์ ระบอบเอาเมียเป็นของกลางนั้นไม่จำเป็นต้องให้ชาวพรรคคอมมิวนิสต์มาดำเนินการหรอก มันเกือบจะเป็นสิ่งที่มีอยู่แล้วไหนแต่ไรมาแล้ว

พวกนายทุนของเราหาได้พอใจแค่การที่เมียและลูกสาวของชนกรรมาชีพของพวกเขาคงอยู่ในครอบครัวยังคงของเขาไม่ โสเภณีทั่ว ๆ ไป ยิ่งไม่ต้องพูดถึง พวกเขายังถือเอาการล่อลวงเมียของกันและกันมาร่วมได้เป็นความสำราญใจอย่างที่สุดด้วย

การแต่งงานของชนชั้นนายทุนนั้นในทางเป็นจริงแล้ว เป็นระบอบเอาเมียเป็นของกลาง ชาวพรรคคอมมิวนิสต์อย่าง มากก็แค่ถูกคนทั้งหลายตำหนิว่าคิดจะไ้้ระบอบเอาเมียเป็นของกลางอย่างเป็นทางการและอย่างเปิดเผย มาแทนระบอบเอาเมียเป็นของกลางที่อำพรางไว้อย่างจอมปลอมเท่านั้น อันที่จริงไม่ต้องพูดก็ชัดแจ้งอยู่แล้วว่า พร้อมกับความสัมพันธ์การผลิตในปัจจุบัน ถูกทำลายลง ระบอบเอาเมียเป็นของกลางซึ่งเกิดขึ้นจากความสัมพันธ์นี้ ซึ่งก็คือการค้าประเวณีอย่างเปิดเผยและไม่เปิดเผยก็จะสูญสิ้นไปด้วย"

ข้อความดังกล่าวนี้แม้จะไม่ได้ชี้ปัญหาสตรีอย่างชัดเจนนัก แต่ก็ เป็นข้อความที่นำมาตีความได้หลายประเด็น และบางประเด็นก็มีการเคลื่อนไหวในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของการต่อสู้ของคอมมิวนิสต์ด้วยประเด็นแรกได้แก่การถือว่าสตรีเป็นวัตถุทางเพศแต่อย่างเดียว ซึ่งจะสะท้อนไปถึงลักษณะประการที่สามคืองานของสตรีไม่ได้รับการตีค่าเป็นเงิน ทำให้บทบาทของสตรีในสังคมอยู่ใต้อิทธิพลของนายทุนและผู้ชาย เราจะเข้าใจคำเหล่านี้ได้หากวิเคราะห์ความคิดทางการเมืองของมาร์กซ์ในเรื่องสำคัญ ๆ ซึ่งก็เป็นความคิดที่รู้จักกันดีอยู่แล้ว และจากการวิเคราะห์ก็จะทำให้เห็นว่าระบบทุนนิยมนำไปสู่ความไม่เสมอภาคของสตรีในทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมอย่างไร

๑. ปัญหามูลค่าส่วนเกิน (surplus value) และความแปลกแยก (alienation) ปัญหาเรื่องนี้จะช่วยชี้ให้เห็นว่าในระบบนายทุนนั้นชนชั้นกรรมาชีพถูกขูดรีดในระบบการผลิต แต่สตรีถูกขูดรีดสองต่อคือถูกขูดรีดต้องพึ่งผู้ชายซึ่งถูกขูดรีดอยู่แล้ว จึงพลอยถูกขูดรีดไปด้วย และถูกขูดรีดในฐานะที่ต้องทำงานบ้านให้ผู้ชายออกไปทำงานอาชีพได้ และงานบ้านนี้ไม่ได้รับการยอมรับว่ามีส่วนสำคัญในระบบเศรษฐกิจ ไม่มีค่าจ้าง นอกจากนั้นยังถูกกดขี่ในเรื่องโอกาสการทำงานด้วย เราลองมาวิเคราะห์ปัญหานี้ดู

ปัญหาใหญ่เรื่องหนึ่งในเรื่องของความไม่เสมอภาคระหว่างชายและหญิง คือเรื่องปัญหาความไม่เสมอภาคที่ฝ่ายหญิงได้รับทางด้านเศรษฐกิจ นั่นคือการที่ฝ่ายหญิง

ต้องตกเป็นพลังสำรองในการเสริมสร้างความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจให้แก่ชนชั้นนายทุนในระบบทุนนิยม นั่นคือระบบทุนนิยมตามการวิจารณ์ของมาร์กซ์นั้น ชนชั้นผู้ผลิตจะถูกเอาเปรียบจากเจ้าของปัจจัยการผลิตหรือนายทุนเสมอ ทั้งนี้เนื่องจากการที่ มาร์กซ์ ใจมตีระบบทุนนิยมในเรื่องทฤษฎีการกำหนดมูลค่าด้วยแรงงาน ซึ่งนักเศรษฐศาสตร์เสรีนิยมกล่าวไว้ว่า มูลค่าที่แท้จริงของผลผลิตและบริการใด ๆ คือ จำนวนแรงงานที่ใช้ไปในการผลิต กรรมกรในระบบทุนนิยมถูกเอาเปรียบเพราะไม่ได้รับค่าตอบแทนเต็มตามมูลค่าของผลผลิตและบริการที่เขาผลิตขึ้น นายทุนจ้างคนงานในค่าจ้างที่เป็นอยู่ขณะนั้น และในแต่ละวันที่ใช้เขาทำงานให้มากชั่วโมงที่สุดเท่าที่จะมากได้ เพื่อให้แน่ใจว่ามูลค่าผลผลิตจากกรรมกรจะมากกว่าค่าจ้างที่จ่ายออกไป มาร์กซ์เรียกส่วนต่างระหว่างค่าจ้างและมูลค่าผลผลิต นี้ว่า "มูลค่าส่วนเกิน (surplus value)" ซึ่งจะตกเป็นกำไรของนายทุน การขูดรีดแรงงานนี้สามารถทำได้มากขึ้น และมูลค่าส่วนเกินที่ตกเป็นของนายทุนจะสูงขึ้นได้ด้วยความพยายามของนายจ้างที่จะกดค่าจ้างให้ต่ำลง เพิ่มชั่วโมงการทำงานให้มากขึ้นและจ้างแรงงานสตรีและเด็กมากขึ้น ลักษณะการขูดรีดนี้เป็นลักษณะของระบบทุนนิยมซึ่งเหมือนเครื่องจักรขนาดมหึมา ที่มีหน้าที่แปรสภาพเวลาการทำงานของแรงงานออกมาเป็นกำไร และการลงกำไรเป็นการลงทุน เวลาทำงานเป็นของกรรมกร ส่วนทุนเป็นสมบัติของนายทุน ในลักษณะนี้นายทุนได้ทรัพย์สินเพิ่มพูนขึ้นมากมายโดยดึงจากชนชั้นกรรมาชีพ การเอาเปรียบนี้เป็นเพียงผลกระทบทางเศรษฐกิจโดยตรงจากลัทธิทุนนิยมที่มีต่อชนชั้นกรรมาชีพ แต่ยังมีผลทางจิตวิทยาอีกด้วย มาร์กซ์พิจารณาว่างานคือปฏิภิกิริยาต่อเนื่องระหว่างคน ธรรมชาติ และผลผลิตของแรงงาน งานเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการพัฒนาบุคลิกภาพของมนุษย์ ดังนั้นการตระหนักถึงตัวของตนได้อย่างเต็มที่จะต้องอาศัยการพัฒนาอย่างสมบูรณ์ในความสัมพันธ์ของปัจเจกชนกับปัจจัยการผลิตและผลผลิต ถึงกระนั้นก็ตาม ภายใต้ระบบทุนนิยม กรรมกรก็ถูกกีดกันให้พ้นห่างจากผลิตผลแห่งแรงงานของเขาและจากเครื่องมือการผลิต ซึ่งเป็นสมบัติของนายจ้าง การพัฒนาอย่างเต็มที่ในตัวตนและบุคลิกภาพนั้นทำไม่ได้เพราะถูกกีดกันผลก็คือความแปลกแยก (alienation) อันแผ่ไปทั่ว ซึ่งลดความเป็นมนุษย์ในแง่ความสัมพันธ์ส่วนบุคคลและสังคม การแลกเปลี่ยนในตลาดและการใช้จ่ายในรูปแบบเงินตราเข้ามาแทนที่ความรู้สึกและความสัมพันธ์ของมนุษย์ และ

ชีวิตก็มีสภาพเป็นมนุษย์น้อยลงและปราศจากจุดมุ่งหมาย

เพราะฉะนั้นภายใต้ระบบทุนนิยมกรรมกรหรือผู้ใช้แรงงานจึงตกอยู่ภายใต้การกดขี่และเสียเปรียบตัวนายทุน เพราะต้องเสียแรงงานของมูลค่าส่วนเกินไปให้นายทุนเป็นกำไร นำไปใช้หมุนเวียนลงทุนได้อีกเรื่อย ๆ ในขณะที่ตนต้องเสียเงินซื้อหาสิ่งของต่าง ๆ ในท้องตลาดด้วยอัตราเดียวกับผู้บริโภครวมทั้งหลาย ส่วนสตรีนั้นส่วนใหญ่เป็นผู้ทำงานอยู่นอกระบบ เศรษฐศาสตร์เงินตรา คือทำงานบ้าน เลี้ยงดูครอบครัว ไม่ได้รับค่าจ้างใด ๆ ตอบแทน จึงอยู่ในฐานะต่ำไปกว่ากรรมกรหรือผู้ใช้แรงงาน เพราะไม่ได้ทำงานที่ตีค่าเป็นเงินได้ ซึ่งในระบบทุนนิยมนั้นคุณค่าต่าง ๆ ถูกกำหนดโดยเงินตรา และการต้องอยู่นอกระบบเงินตรา ทำให้ผู้หญิงตกอยู่ในฐานะที่ต่ำกว่า นอกจากจะไม่ได้รับค่าจ้างใด ๆ ตอบแทนแก่งานบ้างแล้ว ยังต้องเป็นผู้ดูแลห่มเห่แรงงานให้กับหัวหน้าครอบครัวผู้ออกไปทำงานในระบบนายทุน ลงทุนเลี้ยงดูให้เขาเหล่านั้นออกไปทำงานได้ เพื่อให้กลไกของระบบทุนนิยมดำเนินต่อไปได้ และเพื่อให้กรรมกรเหล่านั้นไปถูกขูดรีดจากระบบทุนนิยมต่อไปอีก ดังนั้นจะเห็นได้ว่า สตรีไม่ได้รับประโยชน์ใดจากระบบนี้ นักแต่กลับต้อง เป็นผู้พุงให้ระบบนี้อยู่ได้ และดำเนินบทบาทของผู้ใช้สอย, ผู้ซื้อ (consumer) ในระบบเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งทำให้ระบบนี้มีการถ่ายเทระหว่างผู้ผลิตและผู้จำหน่าย และเงินค่าจ้างที่หัวหน้าครอบครัวได้รับนั้นเป็นเงินค่าจ้างแรงงานที่ไม่คิดเงินมูลค่าส่วนเกินซึ่งเป็นกำไรของนายทุน เงินจำนวนนี้ในบางครั้งก็ไม่เพียงพอที่จะนำมาเลี้ยงคนทั้งครอบครัว ทำให้สตรีต้องออกแรงงานในบ้านโดยเป็นแรงงานส่วนเกินที่ปราศจากรายได้ และต้องออกแรงเลี้ยงครอบครัวและหัวหน้าครอบครัวเพื่อไปถูกนายทุนเอาเปรียบอีก เพราะฉะนั้นตราบไคที่ยังมีปัญหาเรื่องชนชั้นในระบบทุนนิยม ปัญหาเรื่องการถูกกดขี่ทางเศรษฐกิจของสตรีก็จะเป็นเงาตามตัวมาด้วย ทั้งนี้จนกว่าจะมีการนำสตรีทั้งหมดไปสู่การทำงานนอกบ้าน ไปสู่ส่วนหนึ่งของพลังการผลิตด้วย และให้เศรษฐกิจเปลี่ยนไปสู่ระบบสังคมนิยม ที่มีการกระจายผลกำไรมาสู่ปัจเจกบุคคล ทางด้านจิตใจนั้นระบบนายทุนนิยมส่งเสริม ความแปลกแยกในหมู่สตรีให้ตัดขาดจากพลังการผลิตแยกย้ายกันอยู่ตามครอบครัว มีหน้าที่เป็นผู้ใช้จ่ายและอยู่แยกจากงานที่ทำได้ แต่ต้องเลี้ยงดูแล

ครอบครัวและลูกเพียงแต่ในบ้าน ทำให้ไม่ได้มีโอกาสใช้ศักยภาพในการทำงานมากนัก ต้องเป็นแรงงานที่สูญเปล่าไป

อีกประการหนึ่งสภาวะแวดล้อมต่าง ๆ ของระบบนี้ก็ไม่เอื้ออำนวยให้สตรีได้ออกไปทำงานนอกบ้าน สถานรับเลี้ยงเด็กมีจำนวนน้อยทำให้สตรีต้องผูกติดอยู่กับการดูแลลูก และแม้จะมีสตรีบางส่วนที่สามารถเข้าสู่กระแสแรงงานได้ ก็มักจะเป็นงานในระดับฝีมือมากกว่าจะได้งานบริหารที่สามารถคิดตัดสินใจใช้สมองได้ เมื่อเกิดภาวะว่างงานผู้หญิงก็มักจะเป็นกลุ่มแรกที่ถูกเชิญให้ออกจากงานไปทำงานอยู่กับบ้าน และได้รับการสนับสนุนให้กลับไปใช้ชีวิตตามบทบาทดั้งเดิม (traditional role) มากกว่า และปัญหาว่างงานทำให้เกิดการว่างงานในอัตราต่ำ ซึ่งทำให้สตรีที่ทำงานอยู่ถูกกระทบกระเทือน เนื่องจากระบบทุนนิยมไม่เอื้ออำนวยให้ผู้หญิงทำงานจึงมักคิดหาเครื่องทุ่นแรงออกมาให้ผู้หญิงใช้อยู่กับบ้านมากกว่า และสังคมพร้อมจะให้คำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญในการเป็นแม่บ้านที่ดี หรือมีการให้ทุนเรียนถ่ายเทของการทำงานโดยให้หญิงที่แต่งงานแล้วลาออกเพื่อให้ตำแหน่งงานแก่ผู้ที่ยังสาวกว่า การสะสมทุนมากยิ่งขึ้นของระบบทุนนิยมยิ่งเป็นการเพิ่มการกดขี่สตรียิ่งขึ้น เพราะการถูกกดขี่ของสตรีในสังคมทุนนิยมขึ้นอยู่กับ ๒ บทบาท คือผู้หญิงทำหน้าที่งานในบ้าน (domestic work) และไปทำงานที่ต่ำกว่าในสังคม (Social production) ครอบคลุมที่ผู้หญิงทำงานในโรงงาน, สำนักงาน ต่าง ๆ เรียกว่า ทำsocial labour แต่ในขณะเดียวกันผู้หญิงก็ทำงานบ้าน ซึ่งทั้งแยกจากและเป็นส่วนหนึ่งของการสะสมทุน การทำงานของเธอจำเป็นต่อเงินทุนแต่ก็อยู่นอกกระบวนการผลิต เรียกว่าเป็นส่วนตัว privatised มีแต่ในระบบทุนนิยมนี้เท่านั้นที่ผู้หญิงทำงาน ๒ อย่างคือ social labour และ privatised labour ก่อนระบบทุนนิยมที่มี private property และ class society ที่เป็นอีกเรื่องหนึ่ง เรื่องของงานบ้านในสังคมนั้นเป็นส่วนหนึ่งของ social production ผู้หญิงทำงานบ้าน กำลังทำงาน social labour โดยตรง เป็นส่วนหนึ่งของ communal labour ของสังคมทั้งหมด การแบ่งงานเนื่องจากภาระในครอบครัวไม่ได้ทำให้ผู้หญิงต้องทำงานที่ต่ำกว่า Engels ได้พูดถึง

ประเด็นนี้ไว้ชัดเจนว่า "ในสมัยสังคมนิยม (communistic household) เดิมที่รวมเด็กต่าง ๆ ไว้หลายคน การจัดการกิจการบ้านของผู้หญิง เป็นส่วนหนึ่งของสังคมนิยมรวม เหมือนกับการเตรียมอาหารให้ผู้ชาย"

จนเมื่อมีการสะสมทรัพย์สินมากขึ้นกว่าที่ใช้ในบ้าน นำไปสู่การสืบทอดมรดกและการพัฒนาของสังคมนิยมมีขั้น เรื่องจึงเปลี่ยนไป มีการผลิตสินค้าขายจนกลายเป็นของใช้ การจัดการบ้านแบบเดิมจึงเปลี่ยนไป สูญเสียลักษณะที่เป็นเพื่อส่วนรวมไป มาเป็นบริการส่วนตัว และทำให้งานฝ่ายของผู้หญิงเสียความสำคัญไปเมื่อเปรียบกับงานของผู้ชายในการดำรงชีวิต อาจเรียกได้ว่าต้องทำงานทั้ง ๒ อย่าง คือแรงงานสังคม และแรงงานส่วนตัวในบ้าน

๒. ปัญหาสังคมและวัฒนธรรม นอกจากการมองปัญหาระบบเศรษฐกิจซึ่งเป็นโครงสร้างใหญ่ที่คลุมชีวิตของคนทุกคนในสังคมแล้ว พวกมาร์กซิสต์ยังได้มองสถาบันสังคมขั้นพื้นฐานคือครอบครัวว่าเป็นแหล่งที่มาแห่งการกดขี่สตรีด้วย เพราะในครอบครัวนั้น "สตรีได้ลดฐานะลงเป็นผู้รับใช้ ทำงานสัปดาห์ละ ๗ วัน โดยไม่มีการพักหยุดงาน ต้องทำทุกอย่างเพื่อลูกและตัว ต้องดูแลความเป็นอยู่ของตัวให้พอที่จะมีกำลังไปขายแรงงานคอยอบรมลูกให้ยอมรับโครงสร้างอำนาจในสังคม เพื่อจะได้เติบโตใหญ่ไปขายแรงงานแทนพ่อต่อไป ฯลฯ (๑๒: ๖๔)

เราจะเห็นได้ว่าในแง่สังคมนิยมครอบครัวได้แปรสภาพจากสถาบันการผลิตซึ่งคนในครอบครัวร่วมมือกันผลิต โดยเฉพาะในสมัยก่อนทุนนิยม กลายเป็นการผลิตนอกบ้าน ในโรงงานอุตสาหกรรมเพื่อตลาดและการค้า บ้านกับที่ทำงานแยกออกจากกัน ดังนั้นบ้านเหลือบทบาทเพียงความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างคนในครอบครัว แยกจากฐานะที่เคยเป็นแหล่งผลิต ให้การศึกษา ดูแลคนชรา บทบาทเหล่านี้มีโรงเรียน โรงพยาบาล สถานสงเคราะห์จัดทำหมด

เมื่อมองในแง่หนึ่งก็เป็นการดีที่บทบาทเหล่านี้กลายเป็นของสังคม (socialized) แต่การสูญเสียบทบาททางการผลิตไป ทำให้ระบบทุนนิยมมั่นคง และครอบครัวต้องพึ่งการผลิตภายนอกนั้น ทำให้สตรีซึ่งถูกกันออกจากระบบการผลิตกลายเป็นผู้ที่มีฐานะตกต่ำทางสังคมไปได้ในที่สุด คำอธิบายนี้ดูเหมือนจะแย้งกับข้อความในแถลงการณ์พรรคคอมมิวนิสต์ที่ว่า

"เทคนิคและแรงที่ต้องใช้ในงานที่ต้องใช้กำลังนั้นน้อยลงเพียงใด หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง อุตสาหกรรมสมัยใหม่เจริญมากขึ้นเพียงใด กรรมกรชายก็ถูกกรรมกรหญิงกีดกันออกไปมากขึ้นเพียงนั้น"

คำกล่าวนี้ดูเหมือนว่าหญิงจะมีโอกาสในการผลิตมากกว่าชาย แต่ที่จริงแล้ว หมายความว่า แรงงานหญิงถูกกว่าชาย งานอะไรที่หญิงทำได้ นายทุนก็จะจ้างหญิง ด้วยค่าแรงถูก ๆ แต่คนที่ควบคุมระบบหรือตัวนายทุนก็ยังได้แก่ผู้ชายอยู่ดี ยิ่งกว่านั้น เมื่อหญิงแก่ตัวลงหรือตั้งครรภ์ก็อาจต้องออกจากงาน อัตราการว่างงานที่เพิ่มขึ้นก็มี ส่วนผลักดันให้สตรีต้องกลับไปรับบทบาทในครอบครัว เมื่อหญิงต้องพึ่งชาย เช่นนี้ก็ทำให้เกิดระบบทวิมาตรฐาน (double standard) ขึ้น คือศีลธรรมทางเพศนั้นสำคัญ แก่ฝ่ายหญิงมากกว่าฝ่ายชาย และการทำงานของหญิงกลายเป็นงานที่ไม่อาจตีค่าเป็น แรงงานได้ ก็ทำให้บทบาทของหญิงจำกัดอยู่เพียงการทำงานบ้าน การเลี้ยงดูลูก และการบริการทางเพศแก่สามี ต้องเป็นฝ่ายอดกลั้นเมื่อไม่พอใจไม่ว่าจะเป็นเรื่อง ฐานะความเป็นอยู่หรือ เรื่อง เพศก็ตาม

พวกมาร์กซิสต์เห็นว่าหน้าที่การผลิตแยกไปจากครอบครัวนั้นนอกจากจะทำให้ หญิงมีฐานะทางสังคมตกต่ำลงดังกล่าวแล้ว การที่หญิงรับแรงงานบ้านนี้เองทำให้ระบบ ทุนนิยมคงอยู่ได้ เพราะงานบ้านไม่ต้องจ่ายค่าแรง นายทุนจึงมีกำไรเพิ่มขึ้นจากส่วนนี้ และงานบ้านทำให้ชายสามารถทำงานผลิตมูลค่าส่วนเกินให้แก่ชายทุนได้เต็มที่ ระบบ ครอบครัวยุคใหม่ที่หญิงให้ทำงานอยู่แต่ในบ้านจึงเป็นระบบที่เกื้อกูลทุนนิยม อันเป็นเหตุ ให้นายทุนกดขี่ชนชั้นกรรมาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในด้านวัฒนธรรม เมื่อหญิงไม่มีบทบาทในการผลิต โอกาสในการทำงาน นอกบ้านก็น้อยลง หากไม่พึ่งชายคือเอาตัวเข้าแลกเพื่อยังชีวิตก็ต้องประกอบอาชีพ เป็น หญิงบริการ คือยังชีพอยู่ด้วยการซื้อของชาย เกิดวัฒนธรรมที่เน้นความรักสวยรักงาม ความหรูหรา ฟุ่มเฟือย สถานะเรีงรมย์ต่าง ๆ นั่นคือหญิงกลายเป็นเพียงวัตถุทางเพศ หรือเป็นของกลาง ดังคำกล่าวที่ยกมาแล้วข้างต้น ไม่รับรู้ปัญหาสังคม ไม่ยุ่งเกี่ยวกับปัญหาเศรษฐกิจ ไม่สนใจการเมืองการปกครอง และเมื่อตัดขาดจากสิ่งเหล่านี้

เรื่องครอบครัว อารมณ์ ความสัมพันธ์ทางเพศ ก็กลายเป็นคุณค่าและลักษณะเฉพาะของหญิง มีการสั่งสอนว่าวิชาที่เกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้เป็นของผู้หญิง งานเหล่านี้เป็นหน้าที่ของผู้หญิง นั่นคือวัฒนธรรมหญิง (female culture) เกิดขึ้นแต่เป็นวัฒนธรรมชนิดที่ระบบนายทุนและชายสนับสนุน ส่วน female culture ชนิดที่สตรีนิยมต้องการคือหญิงทำทุกอย่าง เสมอชายนั้นเป็นเรื่องที่น่ารังเกียจ

เราจะเห็นได้ว่าการโจมตีวรรณกรรมเก่า วัฒนธรรมเก่า สถาบันเก่า ซึ่งพวกมาร์กซิสต์กระทำในการปลุกระดมมวลชนนั้นก็ชี้ถึงความต่ำต้อยทางวัฒนธรรมเช่นนี้ เช่นคิดว่าวรรณกรรมโบราณอย่างอิเหนาแสดงการกดขี่ทางเพศ เป็นวัฒนธรรมที่ใช้หญิงเป็นเครื่องระบายอารมณ์ และมักเรียกวรรณกรรมเหล่านี้ว่า วรรณกรรมศักดินาบ้าง วรรณกรรมทุนนิยมบ้างอ้างเป็นวัฒนธรรมที่จะต้องล้มล้าง

ความมุ่งหมายของสตรีนิยมแบบมาร์กซิสต์

พวกสตรีนิยมแบบเสรีคิดว่าเสรีภาพจะได้มาด้วยการปฏิรูประบบ แต่พวกหัวรุนแรงคิดว่าต้องล้มล้างระบบการเมือง ซึ่งหมายรวมทั้งสถาบันที่ถือว่าเป็นสถาบันการเมือง เช่นการแต่งงาน และครอบครัว เพราะสถาบันเหล่านี้กดขี่สตรี แต่พวกมาร์กซิสต์จะอ้างว่า

"รัฐต้องหมดไป เสรีภาพที่แท้จริงจะเกิดขึ้นได้ และระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมกับระบบชนชั้นซึ่งเป็นรากฐานของทุนนิยมต้องล้มเลิก เพราะระบบเช่นนั้นเป็นสาเหตุพื้นฐานของการกดขี่ กล่าวอีกนัยหนึ่งการกดขี่สตรีไม่อาจหมดไปโดยไม่ต้องทำลายการกดขี่ชนิดอื่น ๆ หากแต่เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มซึ่งจะต้องจัดการเสียพร้อม ๆ กัน ... ในสังคมที่เงินเป็นตัวกำหนดคุณค่า หญิงกลายเป็นบุคคลนอกกระบวนเศรษฐกิจการเงิน งานของพวกเธอไม่มีค่าเป็นเงิน จึงเป็นงานที่ไร้ค่า และหาว่ามีสภาพเป็นงานอย่างแท้จริงไม่ และสตรีซึ่งทำงานอันไร้ค่านี้ย่อมไม่อาจหวังได้ว่าจะมีค่าเทียบบุรุษผู้ทำงานชนิดที่ได้เงิน การผลิตในลักษณะนี้จะต้องทำให้เป็นของส่วนรวม จึงต้องดึงเอาเพศหญิงทั้งหมดเข้ามาในอุตสาหกรรมสาธารณะ ดังที่เองเกลส์กล่าวว่า ผลิตภัณท์และบริการจำต้องแจกจ่ายไปโดยอาศัยความต้องการจำเป็นพื้นฐาน ต้องให้สังคม ไม่ใช่ครอบครัวเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบสวัสดิภาพเด็กและคนทุกคน" (๔๒: ๒๔๔-๒๔๕)

คำกล่าวนี้ชี้ให้เห็นว่าการปลดปล่อยสตรีต้องทำลายระบบครอบครัว และทำให้
งานบ้านกลายเป็นงานรับผิดชอบของสังคม พร้อมกันนั้นก็ดึงสตรีออกมาทำงานนอกบ้าน
ลักษณะเช่นนี้เป็นไปไม่ได้ในระบบนายทุนซึ่งอยู่ได้ด้วยสถาบันครอบครัว ฉะนั้นหากทำลายระ
บบนายทุนก็เลิกสถาบันครอบครัวได้ และงานที่เคยเป็นหน้าที่ของสตรีจะกลายเป็นหน้าที่
ของสังคม กล่าวคือสังคมรับภาระที่จะสนองความต้องการของสตรี และรับภาระงานบ้าน
ไปทำเพื่อส่วนรวม คนก็เป็นอิสระและไม่มีหน้าที่อะไรที่เป็นเรื่องเฉพาะเพศอีก ในเรื่อง
นี้ โคทม อารียา ได้ยกตัวอย่างว่า

"ในปัจจุบันรูปแบบของครอบครัวได้เปลี่ยนแปลงไปมาก การร่วมเพศ
ก่อนแต่งงาน การใช้ชีวิตร่วมกันโดยไม่แต่งงาน การมีลูกโดยไม่แต่งงาน
 ฯลฯ เป็นเรื่องที่สังคมยอมรับมากขึ้นทุกที ประสบการณ์ของประเทศสวีเดน
และรัสเซียซึ่งเอื้อให้สตรีที่แต่งงานแล้วสามารถประกอบวิชาชีพ และมี
สถานภาพที่สูงได้อย่างกว้างขวางนั้น ก็เป็นประสบการณ์ที่น่าสนใจในประเด็น
ความเป็นอิสระภาพที่ ชูลามิท ไฟร์สโตน ได้กล่าวถึง ส่วนประเด็นการ
ผสมกลมกลืนเข้ากับชีวิตชุมชนนั้น ก็อาจมีตัวอย่างของคิบบุตซ์ของประเทศ
อิสราเอล ซึ่งชายหญิงกลุ่มหนึ่งสามารถใช้ชีวิตร่วมกันในด้านบริโภคน
การศึกษา และการทำงาน ส่วนเด็ก ๆ นั้นก็ไม่แยกขาดจากพ่อแม่
แต่ชุมชนจะช่วยดูแลเลี้ยงดูเป็นส่วนใหญ่ จากการศึกษาเกี่ยวกับเด็กที่
เติบโตในคิบบุตซ์ พบว่าเด็กวัยห้าถึงเจ็ดขวบบางคนมีปัญหาด้านอารมณ์
หรือแสดงอาการว่าขาดความอบอุ่นจากแม่ แต่ทว่าเมื่อโตขึ้นจะผ่านเข้า
สู่วัยหนุ่มสาวได้อย่างราบรื่นกว่าเด็กทั่ว ๆ ไป และเมื่อเป็นผู้ใหญ่จะมี
บุคลิกภาพที่อ่อนโยนเข้าคนง่าย มีเสถียรภาพทางอารมณ์ และไม่ค่อย
จะมีอาการประสาท มีเรื่องหลายประการที่น่าสนใจเกี่ยวกับครอบครัว
ของจีนซึ่งในสังคมดั้งเดิมมีการกดขี่สตรีเพศอย่างสูง ในสังคมปัจจุบัน
การร่วมเพศก่อนหรือนอกชีวิตแต่งงานก็มีอยู่น้อยมาก ชีวิตครอบครัวจีน
ดูเหมือนว่าจะราบรื่นกลมกลืนกันดีเป็นพิเศษ ต่างก็มีกำลังขวัญกำลังใจ
สูง และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม มีการสันนิษฐานว่าที่เป็นเช่นนี้
เพราะ (๑) ไม่มีความตึงเครียดเนื่องจากไม่มีความสัมพันธ์เชิง
อำนาจอันเกี่ยวโยงกับหน้าที่ทางเศรษฐกิจ (๒) สามีภรรยาเข้ามามี
ส่วนร่วมในกลุ่มต่าง ๆ เช่น กลุ่มของโรงเรียน สมาคมในละแวกบ้าน
 ฯลฯ และโดยมากก็ไม่ซ้ำกลุ่มกัน กลุ่มเหล่านี้เป็นทางออกและโอกาสให้
สัมพันธ์กับผู้อื่นในวงกว้าง และลดความคับข้องใจบางอย่างของชีวิต
ครอบครัว" (๑ : ๗๒-๗๓)

คำกล่าวนี้แสดงถึงทรศนะที่สำคัญสองสามประการคือ ประการแรกชื่อว่าในประเทศ บางประเทศอย่างรัสเซียและจีนซึ่งเป็นประเทศคอมมิวนิสต์มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และได้ผลดี แต่ก็มีประเทศอย่างสวีเดนและอิสราเอล ซึ่งไม่ใช่คอมมิวนิสต์ก็มีความ เปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ จึงเห็นได้ว่าความเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับระบบครอบครัวซึ่ง มาร์กซิสต์ถือว่าเป็นเหตุสำคัญแห่งการกดขี่ทำได้โดยไม่ต้องเปลี่ยนแปลงระบบ เศรษฐกิจ และการเมือง ประการที่สอง ประเทศต่าง ๆ ที่ยกตัวอย่างมานี้มีลักษณะความ เปลี่ยนแปลงต่างกัน เช่นสวีเดนให้เสรีภาพทางเพศมาก แต่จีนไม่สนใจเสรีภาพชนิดนี้ หากคนทั้งสองประเทศมีความสุขจริงดังกล่าวแล้วก็แสดงว่าการมีความสุขมิใช่อยู่ที่การ เปลี่ยนแปลงทุกสิ่งทุกอย่างเกี่ยวกับชีวิตสตรี ประการที่สาม ปัญหาที่ยังไม่มีหลักฐาน ชัดเจนก็คือ ความสุขที่ว่านั้นเป็นการมองจากแง่ของใคร และการที่ใครจะบอกว่า คนในสังคมใดเป็นสุขหรือมีชีวิตที่ดีกว่านั้นเป็นเรื่องยาก เราคงจะบอกได้ว่าคนในประเทศ ที่อ้างถึงเหล่านี้มีสิทธิเสรีภาพอะไรบางอย่างซึ่งชีวิตครอบครัวในบางประเทศไม่ได้รับ แต่ก็คงบอกไม่ได้ว่ามีความสุขกว่าหรือดีกว่า ข้อที่พอจะสรุปได้ก็คืออย่างน้อยการลดการ กดขี่สตรีเป็นสิ่งที่ทำได้ แต่ก็ทำให้วิถีชีวิตและระบบคุณค่าเปลี่ยนไป ซึ่งเรื่องนี้ไม่เกี่ยว กับความสุข ท่านเองเดียวกับการที่โลกเปลี่ยนจากสังคมเกษตรกรรมมาเป็นสังคมอุตสาหกรรม ก็ทำให้คนเปลี่ยนแปลงคุณค่าต่าง ๆ ไปได้ แต่ใครจะบอกได้ว่าคนในสังคมไหน เป็นสุขกว่ากัน ดังนั้นจะไม่พูดถึงประเด็นเรื่องความสุข แต่จะพิจารณาว่าระบบคอม- มิวนิสต์จะลดการกดขี่สตรีเพศได้แน่นอนเพียงไร ในขณะนี้เราเห็นได้แล้วว่าการลดการ กดขี่ไม่ต้องอาศัยระบบคอมมิวนิสต์ก็ได้ แต่ถ้าเราเปลี่ยนระบบเราจะมีหลักประกันอะไร เพิ่มขึ้นว่าสตรีจะถูกกดขี้น้อยลง และถ้าน้อยลงจะน้อยลงเพียงพอลงถึงกับควรจะ เปลี่ยนแปลงหรือไม่

ระบบคอมมิวนิสต์ลดการกดขี่ทางเพศได้หรือไม่เพียงไร

พวกมาร์กซิสต์คิดว่าระบบทุนนิยมทำให้เกิดมูลค่าส่วนเกิน มูลค่าส่วนเกินนี้ เป็นการกดขี่ชนชั้นกรรมาชีพ และระบบครอบครัวก็ทำให้สตรีถูกกดขี่อีกต่อหนึ่ง ดังกล่าวมาแล้ว ดังนั้นโดยเหตุผล ถ้าจำกัดมูลค่าส่วนเกินได้ย่อมกำจัดการกดขี่ชนชั้น

กรรมาชีพได้ และน่าจะกำจัดการถูกกดขี่ของสตรีได้ แต่ถ้าเราพิจารณาให้ดีแล้วจะเห็นว่า การกดขี่สตรีนั้นเกิดจากการที่งานดูแลบ้านต้องตกแก่สตรี และไม่ใช่ว่าเป็นงานที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของการผลิต วิธีแก้ไขของมาร์กซิสต์คือทำลายโครงสร้างนี้ โดยรัฐ เข้ารับหน้าที่แทนในรูปที่ส่วนกลางทำงาน คือเปลี่ยนจากเรื่องส่วนตัวมาเป็น เรื่องสังคม สตรีก็จะมีโอกาสทำงานนอกบ้านและมีกิจกรรมเช่นเดียวกับชายได้ แนวความคิดนี้เป็นสิ่งที่ดี แต่ว่าจากตัวอย่างของอิสราเอลดังกล่าวจะเห็นว่าสามารถสร้างระบบนี้ได้โดยไม่ต้องเปลี่ยนโครงสร้าง เศรษฐกิจและการเมือง หรือในกรณีจีนระบบครอบครัวก็ยังอยู่ แต่สตรีก็ออกมาทำงานนอกบ้านหรือมีกิจกรรมได้ อันที่จริงระบบทุนนิยมก็เชื่อว่ารัฐหรือเอกชนจะดำเนินการในเรื่องเหล่านี้ไม่ได้ ความจำเป็นทาง เศรษฐกิจและสังคมที่ทำให้สตรีต้องออกทำงานนอกบ้านมากขึ้นจะก่อให้เกิดระบบเหล่านี้ได้เอง นอกจากนั้นการเปลี่ยนแปลงเป็นระบบคอมมิวนิสต์อย่างสมบูรณ์ก็ยังมิได้เกิดขึ้นไม่ว่าที่ใด ๆ จึงไม่อาจพิสูจน์ได้ว่าอุดมคติของคอมมิวนิสต์เป็นสิ่งที่ถูกต้อง การแก้ปัญหาการกดขี่ทางเพศซึ่งผูกอยู่กับอุดมคตินั้นก็พลอยเป็นเรื่องเพื่อฝันไปด้วย ฉะนั้นแม้ว่าในแง่เหตุผลคอมมิวนิสต์จะลดการกดขี่ทางเพศได้ แต่ก็ไม่ใช่วิธีเดียว และไม่หมายความว่า จะไม่สามารถแก้ไขปัญหาการกดขี่ทางเพศได้ภายในระบบทุนนิยม

ปัญหาต่อไปก็คือ ถึงแม้เราจะเห็นด้วยกับการแก้ปัญหาสตรีดังกล่าวแล้ว และเราอาจยอมเสียสละชีวิตครอบครัวซึ่งคนจำนวนมากอาจรู้สึกว่าย่ำแย่และน่าพอใจกว่า แต่ปัญหาประชากรล้นโลก คนว่างงานก็คงทำให้สตรีไม่สามารถออกจากครอบครัวได้ทั้งหมด คงจะทำได้อย่างปัจจุบันคือมีโอกาสทำการเรียกร้องสิทธิได้เพิ่มขึ้น รัฐอาจช่วยแบ่งเบาภาระได้บ้าง แต่คงไม่สามารถทำให้ทุกคนมีงานผลิตทางเศรษฐกิจทำ แล้วรัฐรับภาระงานบ้านและสังคมไป ที่จริงหากทำได้เช่นนั้นก็เป็นที่น่ายินดี แต่ในขณะนี้นางไม่พอสำหรับทุกคน การที่มีมูลค่าส่วนเกินได้มาก ๆ ก็เพราะงานน้อย หากงานมากพอคนก็มีโอกาสเลือกที่จะไม่ถูกกดขี่ ดังนั้นจะเปลี่ยนระบบเป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่ สภาพก็จะไม่ต่างกันมากนัก ดังประเทศด้อยพัฒนาหลายประเทศที่

เป็นคอมมิวนิสต์ เป็นตัวอย่าง และตรงข้ามประเทศทุนนิยมอย่างสหรัฐอเมริกากลับเป็น
ตัวอย่างประเทศที่สตรีมีสิทธิเสรีภาพ และถูกกดขี่น้อยกว่า

เหตุผลที่สำคัญที่สุดที่พวกมาร์กซิสต์ไม่สามารถจะตอบได้ก็คือ การทำลาย
โครงสร้างเศรษฐกิจทุนนิยม แม้จะเป็นการตัดมูลค่าส่วนเกินออกไป แต่ก็ไม่ได้เป็นการตัด
การกดขี่สตรี เพราะแรงงานสตรีซึ่งไปสนับสนุนให้มูลค่าส่วนเกิน เป็นไปได้ นั่นเป็นแรงงาน
ของงานในส่วนที่ไม่นับเข้าในระบบแรงงานอยู่แล้ว กล่าวคือ งานบ้านมีค่าแรง
ดังนั้นระบบมาร์กซิสต์ซึ่งไม่ได้พูดถึงแรงงานส่วนนี้จึงมิได้ตอบปัญหาว่าจะแก้ไขการกดขี่นี้
อย่างไร ยิ่งกว่านั้นยังไม่ได้บอกว่าในระบบสังคมแบบมาร์กซิสต์นั้นงานที่ไม่ได้รับค่าแรง
ของหญิงนี้หมดไปอย่างไร และถ้ายังคงอยู่ ก็ต้องนับว่าเป็นความไม่เสมอภาคเหมือนเดิม
เป็นแต่ไม่ใช่แรงงานที่สนับสนุนมูลค่าส่วนเกิน แต่ก็ยังเป็นแรงงานที่มีสถานะต่างกับชาย
อยู่ ดังนั้นแม้ว่าพวกมาร์กซิสต์จะใช้ทฤษฎีมูลค่าส่วนเกินวิเคราะห์ให้เห็นการกดขี่ในสังคม
ทุนนิยมว่าแรงงานสตรีเข้าไปเสริมมูลค่าส่วนเกินอย่างไร แต่ก็ไม่สามารถตอบได้ว่าเมื่อ
ไม่มีมูลค่าส่วนเกินแล้ว แรงงานส่วนที่สตรีต้องทำจะหมดไปหรือเป็นที่ยอมรับให้มีฐานะ
เท่ากับแรงงานนอกบ้าน ดังนั้นแม้จะเปลี่ยนระบบเป็นมาร์กซิสต์การกดขี่สตรีเพศก็จะยัง
มีอยู่ นอกจากนี้เรายังชี้ให้เห็นได้ว่าการปรับสภาพของสตรี เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ใน
สังคมทุนนิยม ซึ่งเรื่องนี้จะกล่าวในบทต่อไป และการปรับสภาพที่จะกล่าวในบท
ต่อไปนั้น แม้จะมีปัญหาบ้างในทางปฏิบัติ ก็เป็นตัวอย่างให้เห็นว่าไม่ใช่เรื่องที่เป็นไป
ไม่ได้ทั้งในแง่ปฏิบัติและแง่ตรรก

ศูนย์วิทยพัชรากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย